

Horní Libchava

okres Česká Lípa

Liberecký kraj

BÝVALÁ FARA ČP. 62

Standardní stavebněhistorický průzkum

Mgr. Václav Zeman

Mgr. Michal Panáček

září - listopad 2014

DĚJINY OBJEKTU

Dějiny lokality

Horní Libchava – ves v podhradí hradu Klinštejna – se snad původně nazývala Chotohoští, přičemž toto jméno jako lidově užívané se objevuje ve druhé polovině 14. století. Samostatné panství zde vzniklo v 16. století, kdy ves s okolím získali Salhausenové a po nich sňatkem Vartenberkové.

Horní Libchava byla jako lánová ves založena zřejmě v kolonizačním procesu iniciovaném v 70. letech 13. století Závišem ze Stružnice, ačkoli se prvně připomíná v polovině 14. století. Rejstříky papežských desátků v roce 1352 prvně uvádějí ves společně s farním kostelem. Již v této době byla Horní Libchava rozdělena mezi několik majitelů. V roce 1426 měla být ves vypálena husity. Kostel měl být na konci 15. století opraven a v roce 1499 přistavěna sakristie. Až do roku 1560 byla farnost katolická, v tomto roce byl pak povolán luterský duchovní. Někdy v této době měl Jindřich z Vartenberka zvýšit kostelní věž. Týž byl zároveň stavebníkem renesančního zámku ve vesnici. Ke stavebnímu rozšíření kostela došlo v roce 1736.

Významným objektem v obci byl zámek, s jehož výstavbou bylo pravděpodobně započato v roce 1574. Budova se stala centrem panství, které definitivně v roce 1653 přešlo do majetku českého velkopřevorství maltézského řádu. Až v roce 1921 přešel majetek do soukromých rukou. Úřadující velkopřevor byl patronem kostelů a škol na hornolibchavském panství. Kněží maltézského řádu byli duchovními správci farnosti někdy od roku 1700 a nepřislušel jim titul faráře, nýbrž administrátora. Toto označení se často objevuje také v písemných pramenech, proto se na faře setkáváme s pokojem administrátora, někdy též faráře či děkana. Jedná se však vždy o duchovního správce farnosti.

Po rozsáhlém požáru v roce 1809 došlo k renovaci kostela a fary (čp. 62), škola byla nově vystavěna (čp. 63). V roce 1876 došlo k výstavbě nové školní budovy. V letech 1893 až 1895 vyhořelo sedmáct objektů ve vsi, většinou se jednalo o stodoly, ale i obytné domy. Požáry vznikaly za velkého sucha, charakteristického třeba pro rok 1893. Fara tentokrát již poškozena nebyla. V roce 1894 obec vystavěla dvě hasičárny.

Schallerova topografie z 80. let 18. století u Horní Libchavy opomenula uvést počet domů, začátkem 30. let 19. století ve vsi stálo 187 domů a žilo zde 1008 obyvatel. V roce 1908 žilo ve 199 domech v Horní Libchavě 960 obyvatel německé národnosti. Pro většinu z nich představovalo obživu především zemědělství a pastevectví, pro některé pak brusičství skla, obchod nebo jiná drobná živnost. Pouze vrchnostenské objekty byly většími hospodářskými provozy v obci. Roku 1906 postihl obec poslední velký požár, v roce 1909 pukl kostelní zvon, přičemž velkopřevor Liechtenstein zaplatil nový, posvěcený v roce následujícím. Nejvíce obyvatel bylo v obci napočítáno v roce 1930, kdy zde bydlelo 1047 osob a stálo 206 domů.

Po roce 1945 postihlo Horní Libchavu vysídlení původního německojazyčného obyvatelstva, vesnici se podařilo osídlit asi jen ze dvou třetin, v roce 1950 zde žilo 639 obyvatel. Jejich počet však v průběhu druhé poloviny 20. století dále klesal, v roce 1991 se propadl zastavil na 320. Úbytek zaznamenal i počet domů, který v poválečném období činil asi jen polovinu stavu ze 30. let 20. století.

Fara do poloviny 18. století

Nejstarší dochovaná kniha kostelních účtů kostela sv. Jakuba Většího v Horní Libchavě založená ještě v předbělohorském období zaznamenává výdaje na stavební akce až od 20. let 17. století. Avšak pokud jde o faru, záznamy se objevují pouze v celkové výši za uplynulý rok, navíc bez rozlišení společně s výdaji na stavební akce na kostele či škole, takže taková forma zápisů je pro poznání stavebního vývoje objektu fary nepoužitelná.

A tak podrobněji můžeme opravy a úpravy objektu fary a jeho stavební vývoj sledovat až od poslední čtvrtiny 17. století. V roce 1686 pracoval tesař na světnici na faře Stiebel (2 zl. 30 kr.) a zhotovil okenní rám ve světnici, na nějž kováři pořídili kování. Koupěny byly kachle ke kamnům do světnice a došlo k jejich osazení. V roce 1687 Hannß Grasse na faře po dva dny zdil a lepil, došlo k vyspravení dláždění dvora, pokládání střešní krytiny na zadní stáji u fary a opravám na maštali. Na faře byla vyzděna kamenná zeď. V roce 1702 zhotovil Christoff Renger okno na faře. Tesař Christoff Fritsch pokrýval krytinu na střeše fary (3 dny; 54 kr.) a položil podlahu na faře pod arkýřem. V roce 1703 byl pořízen nový klíč ke knihovně v kaplanovu pokoji, doložen je v této době i děkanův pokoj.

Popis hornolibchavského panství z roku 1703 uváděl, že fara neboli obydlí faráře, je dřevěnou stavbou, která se nachází v tak špatném stavu, že stavba nového objektu je nanejvýš nezbytnou. Vzhledem k tomu, že v této souvislosti hrozilo značné nebezpečí požáru kostela, lze soudit, že tehdy budova stála nepochybně blíže kostelu nežli ta stávající.

Roku 1704 byl pokoj kaplana vybílen vápnem, v jeho světnici se pracovalo pravděpodobně na nových kamnech, místnost byla vylepena a vybělena. Do kaplanova pokoje byly nakoupeny modré kachle na kamna. V této době je doložen hostinský pokoj s kamny a velká místnost taktéž s kamny. Ve stejném roce došlo i na opravy podlahy a střechy a opravou prošel i komín na faře. V roce 1705 byla opětovně vyspravena střecha.

V roce 1706 došlo k opravě podlahy ve velké světnici a byla pořízena nová zásuvka ke stolu v kanceláři. Na faře byl postaven nový kachlový sporák (Kachelherd), za tímto účelem bylo pořízeno sto cihel a vápno. Nakoupeno bylo dvacet zelených kachlů do světnice administrátora a kamna přesazena. Kaplanský pokoj byl omítnut. Opravena a zastřešena byla protipožární zeď. V roce 1707 došlo na faře k opravám střešní krytiny a podlahy.

V roce 1708 dva tovaryši opravili chodbu (Gang) na faře a nově ji obili. Byla opět pořízena nová kamna v hostinském pokoji (4 zl. 36 kr.). Roku 1709 Christoff Fritche s tovaryšem opravil střešní okap nad farním sklepem, truhlář zhotovil pět okenic a tři na faře v hostinském pokoji. Pro kamna v hostinském pokoji bylo nakoupeno sto cihel. Roku 1710 bylo pořízeno nové okno v předsíni na faře, některé další práce nejsme schopni lokalizovat. V roce 1711 se uskutečnila oprava stolu na faře a oprava plotu u farní zahrady. V roce 1720 je u fary doložena stáj a farní brána. Ve stejném roce došlo k opravě pece na faře. Zřejmě za tímto účelem bylo nakoupeno 200 kusů klenebních cihel. Pec opravil Georg Pohl, zřídil u ní novou troubu a zřejmě u pece vyzdil strop. Na faře pak dále postavil kus zdi, vyspravil dlažbu v kravíně, na zadní předsíni vyspravil římsu. Vyspravena byla střecha fary i kůlny, na faře pak opravena okna. Došlo na opravu kamen v pokoji pana administrátora. Pořízeny byly tři nové kachle na tato kamna (9 kr.), přičemž opravu provedl Hannß Micke, který současně opravil i kamna ve škole. V roce 1721 byla opravována větrem poškozená farní brána a konírna. Truhlář zhotovil novou lavici do fary. Pořízena nová postel do hostinského pokoje na faře, truhlář pak v hostinském pokoji vyspravil slaměnou postel (Strohbett) a na faře zhotovil moučnici. Na dvoře bylo položeno 4,5 lokte dlažby. K roku 1722 je u fary doložena studna.

Roku 1723 sklenář vyspravil okno v hostinském pokoji na faře. Do pece či kamen byla pořízena nová trouba a osazena. Proběhla oprava dřevěného plotu. V roce 1724 bylo nakoupeno 600 zdících cihel na opravu pece, snad na faře. Uskutečnila se oprava oken na faře a škole. V roce následujícím opravil zedník Wentzl Breuer na faře kotlová kamna (Käbeloffen) a část zdi u zadních dveří. Týž zedník i v

roce 1726 opravoval kotlová kamna, pořizovány byly nové kachle na přesazení farních kamen a nový kamnovec. Roku 1727 Breuer podezdil kůlnu, připomíná se v tomto roce kaplanův pokoj a komora. Roku 1728 se opět uskutečnila oprava kamen v bytu administrátora fary.

V roce 1730 zedník Breuer renovoval a vymaloval hostinský pokoj, chodbu a pokoj administrátora. V této době ale nepoměrně větší akcí byla přestavba kostela sv. Jakuba. Při faře se nacházel tzv. letní domek (Sommer Häußel), na němž byla roku 1731 položena nová střešní krytina. Roku 1732 proběhla na faře stavba zdi u kamen ve velké světnici a došlo k osazení nových kamen, přičemž materiál obstaral hrnčíř Joseph Tentzig z České Lípy. V roce 1734 byl na faru dodán nový železný kamnovec, připomíná se v tomto roce komora pro čeledě.

Také ve druhé polovině 30. let 18. století docházelo k průběžným opravám na faře, jako bylo zřízení nové pekařské pece (1737, též ve škole), či oprava okna (1737). Roku 1739 osadil českolipský hrnčíř nová kamna v kaplanovu pokoji (10 zl.), v roce 1741 došlo opět k opravě kamen a jejich natření na červeno.

Opravám fary nevěnovaly kostelní účty zdaleka tolik pozornosti jako kostelu, ostatně na tuto rozměrnější a různorodější, zároveň také umělecky pojednanou stavbu pochopitelně bylo vynakládáno podstatně větších finančních prostředků. U záznamů v účetnictví však nedochází k odlišení prací dle objektů (fara, kostel, škola) ve výdajových položkách, takže často nejsme schopni ani jejich rozsah, jak by šel odvodit alespoň relativně z výše vyplácených peněz.

Farní budova se počátkem 40. let nacházela ve špatném stavebním stavu, takže tesař musel v roce 1744 provést blíže nespecifikovanou renovaci. Následujícího roku proběhly na faře zednické a lepenářské práce, v roce 1747 pak další nespecifikované práce na faře a kostele.

V polovině 18. století byla budova fary nahrazena novostavbou. Nejmladší dochovaný popis starší farní budovy před její demolicí pochází z roku 1752. V čeledínské světnici a vedlejší komoře se nacházelo pět zasklených oken, tři menší zasklená okna, dvoje dveře a jedna zelená kamna. V kuchyni byly jedny dveře a jedno zaklené okno. V chlívků byly dvoje dveře. Čeledínská komora obsahovala jedny dveře a dvě zaklená okna. Dále zde byl situován také ovčín (Schaafstahl) s dveřmi, sklep s dveřmi se zámkem a kvelbové dveře se zámkem. V patře se nacházel pokoj administrátora fary s dveřmi opatřenými zámkem a pětící zasklených oken. V pokoji stála zelená kamna, stůl a postel. Do kaplanova pokoje vedly jedny dveře se zámkem, také zde bylo pět zasklených oken, zelená kamna, stůl a postel. Druhý kaplanův pokoj obsahoval dvoje dveře se zámkem, tři okna a jedno malé. Vybavení mobiliářem bylo totožné, tedy postel, stůl a zelená kamna. V komoře označené jako temná (Finstere Cammer) nebyla žádná okna, pouze dveře se zámkem. V předsíni byla dvě zasklená okna. Nad čeledínskou světnicí se nacházela komora s jedněmi dveřmi se zámkem a jedním zaskleným oknem. Vedle ní byla situována další komora, do níž vedly jedny dveře bez zámkem, a prolomena byla dvěmi zasklenými okny. V maštali byly jedny dveře. Ve dvoře se pak ještě nacházela kůlna, u fary se dále eviduje ještě stodola a hrazené skladiště či přístodůlek (Panßen). Samostatná část inventáře byla vyhotovena pro mobiliář po farářově předchůdci. V pokoji eviduje skříň se závěsem a zámkem, knihy, dvanáct starých židlí potažených kůží. v horní předsíni truhla s kostelními věcmi, skříň s týmž a pícník (truhla na píci i obrok; Futter Kasten). V čeledínské světnici dva bílé stoly, čtyři staré židle, stará police na hrnce s hliněným nádobím, jedna stará almara bez zámkem, plechová pec, dva železné kamnovce a různé nádoby. V předsíni pak starou chlebovou skříň s rozbitým zámkem, jeden svícen (držák) na pochodně (Fakel Leichter). V klenuté spižárně pak různé nádoby a podobné předměty, mimo jiné starý rozbitý stůl. V komoře v patře tři staré moučnice, zásoby jídla a staré náčiní, které zjevně našlo využití zřejmě už jen zde. V maštali byli ustájeni dva staří koně, v kravině tři krávy, jednoroční tele a jedno letos odstavené tele od krávy. Na faře byla chována také drůbež. Uskladněno zde bylo obilí i zemědělské nástroje a nářadí.

Stávající objekt do roku 1945

Na špatný stavební stav farní budovy bylo upozorňováno dlouhodobě, od počátku 18. století bylo řešení spatřováno ve výstavbě nové budovy, nicméně až v polovině století dospěla situace tak daleko, že na realizaci novostavby došlo. Z kostelního účetnictví pochází informace, dle které v roce 1750 polír z Jezvé vyhotovil plán pro novou budovu (dem Neustadtler Pallier von einen gefertigten Abriß zu der Oberliebicher Pfaredey), přičemž za tuto práci obdržel 4 zl. 31 kr. 3 d. Ačkoli se jako polír na novostavbě kostela sv. Vavřince v Jezvé připomíná Jakub Oliva, autorem návrhu, dle něhož byla nová budova postavena, byl Anselm Lurago, autor architektonického návrhu barokní novostavby kostela v Jezvé. V roce 1754 se totiž uvádí, že staviteli Luragovi mělo být zaplaceno 50 zl. za vyhotovení plánu ke stavbě fary, navíc dle jednoho dochovaného výkazu můžeme usuzovat na to, že stavbu fary v Horní Libchavě snad po určitou dobu také vedl.

Ačkoli byl v roce 1750 vyhotoven stavební plán, stavba samotná v zápětí nezačala, naopak se připomíná provoz staré fary, když sem byl v roce 1751 pořízen železný kamnovce. K zahájení stavby došlo nejpravděpodobněji až v roce 1752, kdy se právě uvádí, že z popudu velkopřevora Čejky bylo rozhodnuto o výstavbě nové farní budovy, s níž bylo právě započato.

O průběhu stavby se dochovaly pouze kusé informace, jako kupříkladu z roku 1753 pocházející vyúčtování zednických tovaryšů, kteří pracovali na stavbě nové fary. Mezi dubnem a srpnem zde bylo činných až osm tovaryšů najednou, kteří dostali zaplaceno 35 zl. 8kr. Avšak podstatně zajímavější informace se objevuje v podobě podpisu Anselma Luraga na konci výkazu. Kromě již výše uvedených indicií lze tomuto architektu přisoudit nejen návrh stavby, ale také její vedení.

Stavba nové fary, zahájená pravděpodobněji v roce 1752, byla dokončena zřejmě v roce 1754. Tehdy se také připomínají kovářské a truhlářské práce na nové faře, za její stavbu pak v tomto roce bylo (snad z důchodních účtů) vydáno 331 zl. 12 kr. 3 d. Roku 1755 vykonal hornolibchavský kovář na faře práce v hodnotě 2 zl. 17 kr. Roku 1757 proběhly různé opravy všech patronátních budov ve vsi, byl postaven nový chlívek u fary (zedníci 11 zl. 3 kr. 2 d.; tesaři 57 zl. 9 kr. 5 d.; kovář 3 zl. 51 kr.; celkem 72 zl. 4 kr. 1 d.). V účetnictví se dle stavebních rejstříků objevil dodatečný výdaj 2100 zl. za stavební materiál a řemeslnické práce.

Nejstarší dochovaný inventář nové farní budovy pochází z roku 1755. Hovoří se o dobře zbudované nové budově, v níž je vše potřebné. V patře se nacházelo pět pokojů s dvojitými dveřmi se zámky. Byla zde čtvera kamna, čtrnáct zasklených oken a v každém pokoji stůl. V přízemí se nacházely pouze dva pokoje s kamny a dvojitými dveřmi se zámky a klikami. Kromě toho zde však ještě byla kuchyň, kvelb a sklep s dvojitými dveřmi se zámky (snad v počtu čtyř kusů). V budově byly dvoje hlavní vstupní dveře a dvojitě dveře se zámky a železnou závorou. Dále se v přízemí nacházelo jedenáct velkých oken a dvě oválná nad hlavními dveřmi. Zřejmě sedm oken bylo opatřeno železnou mříží a uvádějí se zde také tři železné kříže. Inventář z roku 1758 připomíná čeledínskou světnici a její vybavení (police na hrnce, plechovou troubu, železná kamnová dvířka a dva železné kamnovce) a navíc přináší informaci, že se ve všech pokojích nalézají postele.

Roku 1759 truhlář dělal na faře plotnu či sporák (Herd) a v kuchyni kamna (30 kr.), dále pak vyspravil kotlík. V roce 1760 byla na faře vymazána troje kamna, a sice dvoje v kaplanském a jedna v hostinském pokoji (1 zl.). Osazena tak byla kamna v administrátorově pokoji, zedník přesadil kamna v čelednické světnici a opravil kuchyňskou plotnu (sporák) a troubu. Nově byly nakoupeny kachle (33 kr., snad do fary) a zřejmě zbudována nová trouba do fary (1 zl. 36 kr.). Celkem záhy si farní budova vyžádala opravy, když již v roce 1760 truhlář Joseph Görner přeložil podlahu v pokojích administrátora a kaplana (1 zl. 12 kr.). Uskutečnil se nákup šindele na kostel, faru a školu. Inventář fary z roku 1760 sice opět opakuje údaje z předchozích soupisů, navíc ale přináší také informaci o vybavení objektu knihami či nábytkem, přičemž používá podrobnějšího označení místností. V předsíni se nacházela velká tabule, portrét zesnulého faráře Pillera, sedm velkých obrazů na plátně, třináct malých mědirytin zasklených v rámech a krucifix. V administrátorově pokoji stál šenkovní stůl se sklenicemi, oltář se čtyřmi obrazy a dvěma sochami ve zlacených rámech a dvěma skleněnými svícny, čtyři větší obrazy s pozlacenými

rámy, šest menších obrazů též v pozlacených rámech, šest krajin v černých rámech s pozlacenými lištami, obraz Nanebevzetí Panny Marie ve stejném rámu. Dále se zde uvádí almara na šaty a na ní skleněnou nádobu se dvěma pozlacenými relikviáři, k tomu malá knihovna, zelený pulpit, zelená postel, staré téměř nepoužitelné nástěnné hodiny, jedny železné, druhé dřevěné, patnáct kožených židlí, jedna lenoška (Schlafsessel), starý taburet, šest bílých závěsů, čtyři zelené se střapci, podstavec pro kropenku, tři zelené okenní závěsy. Ve vedlejším pokoji snad zelená vana či necky z měkkého dřeva, zelená knihovna též z měkkého dřeva a zelené měkké klekátko. V hostinském pokoji byl umístěn kruhový stůl a dvě postele, v kaplanově pokoji jedna postel, v dalším hostinském pokoji postel a skříň na ornáty. Dva stoly se nacházely v čeledínské světnici, kde byly ještě čtyři dřevěné židle, lavice, police s hliněným nádobím, skříň vestavěná ve zdi (Schrancken in der Mauer), plechová trouba, dva železné kamnovce, šest velkých i malých škopků. Dále se v předsíni nacházelo různé náčiní včetně starého chlebníku bez zámku, přeneseného nepochybně ze staršího objektu fary. Standardně byla nádobím vybavena také klenutá spížirna, kde se nacházel starý mobiliář jako stůl či bedny. V zařízení kuchyně se připomíná spíše drobné vybavení, v chlévu zvířectvo.

Na faře v roce 1761 pracoval tesařský mistr Johann Christoff Langer (4 zl. 24 kr.), zedník Joseph Wunsch vápnem vybělil faru a za tři dny práce obdržel 1 zl., za vápno pak 42 kr. Od 60. let pro poznání stavebních úprav na faře chybí podrobnější údaje, neboť v kostelních účtech jsou vedeny pouze sumáře za stavební práce a opravy současně na kostele, faře i škole. Z této doby se dochovalo jen několik konkrétnějších zmínek. V roce 1769 v horním patře na faře vymazal kamna Anton Elger. Roku 1776 bylo na opravy vydáno poměrně značných 66 zl. 34 kr., k tomu za materiál 13 zl. 18 kr. Nakoupeno bylo 26 loktů kamene, osm dílů dveřních ostění, dva kamenné štuky, vápno a 24 kop šindele. Ze zápisu není zřejmé, zda se tyto stavební práce uskutečnily na kostele, faře či některé z vedlejších budov. Roku 1781 dostali tesaři zapláceno za pokrývání farní střechy (1 zl. 30 kr.) a v roce následujícím bylo faráři propláceno 100 zl. dle účtu za stavební práce. V roce 1789 byly na faře plánovány opravy střechy, jež by si vyžádaly nákup 120 kop šindele (jen v případě největší nouze mělo být použito dřevo z farního lesa) a 130 kop šindelových hřebíků. Zároveň byly plánovány opravy stájí u fary.

V roce 1795 byl pořízen jeden kachel na přesazení kamen v čelednickém pokoji na faře (27 kr.). V roce 1797 se uskutečnily opravy na faře a na kravíně (1 zl. 35 kr.), po dva dny zde pracovali tesaři (50 kr.) a sklenář (1 zl. 47 kr.). V roce 1798 truhlář a sklenář na farní stáji opravili okno (2 zl.), zedník opravil na faře kuchyňskou plotnu (21 kr.) a za 41 kr. vybělil pokoj.

Farní budovu v roce 1809 značně poničil požár a musela projít zásadní rekonstrukcí. Nejmladší inventář fary pořízený před jejím poškozením požárem pochází z roku 1802. V předsíni se nacházela velká tabule, portrét faráře Pillera, sedm olejů na plátně, dvanáct mědirytin zasklených v rámech, krucifix a velká truhla. V administrátorově pokoji byl šenkovní stůl, oltář se čtyřmi obrazy a dvěma sochami v pozlacených rámech, čtyři velké obrazy ve zlacených rámech, šest malých též s pozlacenými rámy, obraz Nanebevzetí Panny Marie s pozlacenou lištou, šatní almara, knihovnička, malá truhla, postel, staré dřevěné nástěnné hodiny, dvanáct kožených seslí (většinou nepoužitelných), stará lenoška, troje bílé závěsy, zelený závěs na dveře v pokoji, podstavec pro kropenku, tři zelené závěsy na okna, avšak nepoužitelné. Ve vedlejším pokoji zelená truhla z měkkého dřeva na šatstvo, knihovnička (Bücher Kasten) a klekátko a stůl. V hostinském pokoji se nacházel kulatý stůl, dvě postele, v kaplanově pokoji byla evidována jedna postel, ve druhém hostinském pokoji pak jedna postel a skříň se zásuvkami k uložení kostelních ornátů. Čeledínský pokoj obsahoval dva nepoužitelné stoly, jednu lavici k sezení, nepoužitelná police pro hrnce, skříň ve zdi, hliněnou troubu, dva železné kamnovce a pět velkých či malých mís. V předsíni se uvádí obraz Spasitele se dvěma mladíky v Emauzích, obraz Spasitele sedícího na louce, obraz sv. Josefa a obraz sv. Jana Nepomuckého. Inventář si dále všiml náčiní v domácnosti a kuchyni, stejně jako hospodářského nářadí a chovaného domácího zvířectva či zásob obilí. Z výše uvedeného je zřejmé, že se vybavení farní budovy od její nové výstavby až do počátku 19. století příliš nezměnilo. V roce 1809 Horní Libchavu postihl rozsáhlý požár. Vypukl 7. června kolem třetí hodiny ranní u sedláka Franze Mildeho v čp. 68. Silná vichřice způsobila, že se oheň v průběhu necelé hodiny rozšířil na levou (dolní) polovinu vesnice, především tedy oblast v okolí kostela. Podlehly mu statky čp. 68 a 66, kostel, fara, škola i s hospodářskými budovami, další selské statky (čp. 27 a 16), zahradnická usedlost (čp. 15), několik domů (čp. 67, 162, 146, 65, 64, 14, 5), vrchnostenský ovčín se stájí, stodolou

i obytným domem a stodola za mlýnem čp. 3. Prameny přináší také informaci, že kromě farního kostela, školy a fary požár poničil 17 rustikálních i dominikálních domů. Kostel byl postižen natolik, že prý na stěnách nezůstal ani hřebík, oheň roztavil také kostelní zvony. Od června do října tak musely být bohoslužby slouženy v zámecké kapli. Farář s kaplanem bydleli dočasně na zámku, mělo ale dojít k brzkému zastřešení fary, aby se stala obyvatelnou. Vrchnostenské stavební knihy se zachovaly až od roku 1813, lze však usuzovat, že nejdříve došlo k opravě kostela, neboť výdaje na jeho opravu jsou zde již minimální, a do roku 1814 byla dokončena rekonstrukce fary. Stavební kniha tak již zachytila pouze dokončovací práce, tj. čištění interiéru a jeho vybavení.

Poněkud odlišný přehled poskytuje záznam kronikářské proveniencie, dle něhož došlo k opravě kostela v letech 1810 až 1811, v letech 1810 až 1812 fary, v roce 1812 byla renovována škola. Zásluhou velkopřevora hraběte Colloreda jako pozemkové vrchnosti hornolibchavského panství a patrona veřejných budov ve vsi (kostel, fara, škola) došlo v zápětí k opravě všech tří zmíněných objektů. Přesto se opravy poškozených veřejných budov protáhly na několik let. Byly hrazeny z vrchnostenských důchodů a neprojevují se tak v účetnictví kostela, nýbrž v účetním materiálu vrchnostenské proveniencie, jako jsou kupříkladu stavební knihy velkostatku.

Již v roce 1809 muselo dojít k zabezpečení vyhořelých staveb. Z vyúčtování stavebního materiálu z let 1810 až 1812 jasně vyplývá, že kostel byl opravován v letech 1810 až 1812, škola pouze v roce 1811, kdy tedy bylo zřejmě dílo dokončeno. Opravy fary se uskutečnily zejména v letech 1810 a 1811, v roce 1812 pak byly zařizovány zřejmě interiéry, tedy především podlahy, jak lze usuzovat z použitých prken. Muselo dojít také k obnově zničeného mobiliáře. V roce 1812 byly pořízeny nové zvony, průběžně bylo pořizováno další vybavení kostela, roku 1814 se byly dopraveny a instalovány tři oltáře ze zrušeného minoritského kláštera v Horažďovicích, roku 1817 litoměřický varhanář Anton Rusch pro kostel postavil nové varhany.

Obraťme však pozornost na samotnou budovu fary. Požár poničil jak samotný objekt, tak jeho vnitřní vybavení. Shořely tak prakticky všechny knihy včetně některých matrik atp. Nicméně se zdá, že nábytek a obrazy byly částečně zničeny pouze v administrátorovu pokoji, kde požáru za oběť padl oltář, veškeré obrazy, postel i skříň. Ostatní mobiliář se zřejmě v zásadě zachoval, ačkoli u položek inventáře není často uvedeno, zda shořely či nikoli. Lze usuzovat (i z přehledů o opravách), že k největšímu poškození fary došlo na střeše a v patře objektu.

V roce 1809 byly na stavebních opravách fary a školy (a snad i na kostele, ze zápisu není zcela jasné) vydány následující částky za zednické práce: v červnu 9 zl. 6 kr., červenci 17 zl. 54 kr., srpnu 3 zl. 18 kr., září 150 zl., říjnu 13 zl. 39 kr. a v prosinci 99 zl. 41 kr. Tesařům pak byly vyplaceny následující peníze: v červnu 11 zl. 30 kr., červenci 516 zl. 10 kr., srpnu 229 zl. 54 kr., září 17 zl. 54 kr., úkolově (od kusu) 95 zl., v říjnu 19 zl. 24 kr., dále pak 53 zl. 24 kr., v prosinci 10 zl. 9 kr., v únoru 1810 6 zl. 48 kr., a v dubnu téhož roku 13 zl. 27 kr.⁵⁴

Již v roce 1810 bylo zpravováno o opravách provedených na faře. V kuchyni byla postavena nová pekařská pec a cihlami vydlážděna podlaha. V kuchyňském kvelbu bylo osazeno zcela nové okno. V čeledínské světici, kde byl z nedostatku místa chován dobytek, došlo ke zřízení dveří, tří oken a podlahy. Postaveny byly schody ze dvora do fary. V patře byly provedeny následující opravy. Ve dvou farářových vyhořelých pokojích byly osazeny dvojce nové dveře, pět oken, kamna a položena podlaha a zřízen rákosový strop. V kaplanovu pokoji došlo k položení podlahy. Schody do sýpky měly být opatřeny deseti stupni. Nad celým sálem a dvěma pokoji faráře byla položena mazanina, polovina střechy byla pokryta šindelem. Nově byla postavena stodola na obilí, stáj, dřevník a oplocení dvora. Na faře bylo nutné postavit nový krov místo shořelého, další zednické práce se měly zaměřit na zhotovení nových podhledů v některých pokojích. Na vnějšku se připomíná oprava římsy.

V červnu 1810 zedníci pod vedením mistra Zinkeho vyzdili u farní stodoly pět nových cihelných pilířů, snad pracovali i na dalších pilířích, vyzdívali zed'. Není zcela jisté, zda byla farní stodola vystavěna úplně celá znovu, či zda došlo jen k opravě poškozených částí. V srpnu 1810 byly založeny základy pro nový kravín u fary. Zedníci práce na nové kravské stáji dokončili v průběhu října 1810. V listopadu

zedníci opracovali pískovec na podezdění klenby a vedlejších zdí na farní stáji, kam také vysekali osm sloupů ke dveřím, tři sloupy ke schodům u stáje, další jejich práce se týkala pískovcových dílů ke kostelu. V červenci tesaři dokončili stavbu krovu na faře, v srpnu nabíjeli laťoví na položení šindele, polovinu střechy šindelem také pokryli, pracovali na rákosových stropech v interiéru. V říjnu tesaři položili třetí díl prkenné podlahy v podkroví. Z roku 1811 máme dochovanou pouze dílčí zprávu o kovářských pracích, které se navíc uskutečnily pouze na chlévu při faře (dva silné kruhy, kování na dvoje vstupní dveře).

Již letmý pohled na seznam nakoupeného stavebního materiálu napoví, že se na faře práce rozběhly v roce 1810 a v průběhu roku 1811 nabraly více než dvojnásobný objem. Zatímco v roce 1810 bylo na stavbu pořízeno 7500 cihel, v roce následujícím 21980. Nakupováno bylo vápno (1810: 30 neznámých jednotek, 1811: 74), střešní tašky (1810: 202 kop 58 kusů, 1811: 511 kop 28 kusů), řezané střešní latě (1810: 2 kopy 30 ks, 1811: 3 kopy), štípané (gehaute) střešní latě (1810: 0, 1811: 5 kop 15 ks), silné trámy (1810: 8, 1811: 10), střední trámy (1810: 20, 1811: 47), dřevo na krokve (1810: 67, 1811: 84, 1812: 4), dřevo na rozpěry, příčky (1810: 20, 1811: 51), prkna na pero a drážku (1810: 1 kopa 10, 1811: 2 kopy 17 ks, 1812: 1 kopa), topinky (tj. lehká truhlářská prkna; 1810: 39 ks, 1811: 1 kopa 37 ks, 1812: 4 ks), loupané dříví (1810: 41, 1811: 107, 1812: 7). Naopak v cenách materiálu takový rozdíl mezi lety 1810 a 1811 nepanoval. V roce 1810 bylo za vyjmenovaný stavební materiál na faru vydáno 2082 zl., 2593 zl. roku 1811 a 87 zl. v roce 1812.

Výkaz prací ze srpna 1812 uvádí, že na opravě fary a hospodářských budov byly doposud vydány tyto částky: za zednické práce 145 zl. 51,75 kr., tesařské 236 zl. 56,75 kr., truhlářské 40 zl. 10,25 kr., zámečnické 13 zl. 20,5 kr., hrnčířské 19 zl., sklenářské 12 zl. 56 kr., kovářské 17 zl. 38 kr. Suma za stavební materiál činila 934 zl. 39 kr., za různá vydání pak 13 zl. 25,25 kr. Celkem tedy na faře doposud 1433 zl. 57,5 kr. Oproti tomu na škole bylo investováno téměř 3650 zl., na kostele dokonce 5925 zl.60 Nicméně je nutné upozornit na poněkud rozcházející se údaje o vydaných částkách za stavební práce i materiál.

V roce 1813 byly za 54 zl. pořízena tři nová kamna na faru od polického kamnáře Floriana Krompholze. V listopadu došlo k osazení těchto tří nových glazovaných kamen na faru, a sice do pokoje faráře, do pokoje kaplana a čeledínského pokoje. Tovaryš v listopadu pokládal v čeledínském pokoji podlahu z dělených cihel (von getrennten Mauerziegeln). V průběhu prosince vykonal na faře zednický mistr Josef Zinke z Volfartic následující zednické práce: a) v prvním patře v neobytném farářském pokoji rákosový strop; b) oprava římsy; c) na stropu snad ve štku vytáhl obloun (Rundstab); vyspravil a omítl tři okna; zhotovil omítky na stěnách (celkem 40 zl. 41,25 kr.); dále pracoval na rákosovém stropu ve vedlejším pokoji faráře v prvním patře; natáhl římsy, obloun, omítky na stěnách; dvě okna v tomto pokoji byla vyspravena a omítnuta; čeledínský pokoj je sice klenutý, avšak i zde opadala v důsledku požáru omítka, takže byla nahozena. Nad rákosovým podhledem v obou farářových pokojích a zřejmě i v kaplanově bylo z důvodu odvrácení nebezpečí požáru provedeno obložení z nepálených cihel. Budova farního dvora (Pfarrhofsgebau) byla z venku omítnuta, došlo k vyspravení říms a objekt byl z exteriéru nabílen. Odstraněno bylo někdejší kamenné schodiště s deseti stupni, které bylo situováno na jih, a byla zde postavena zeď, k čemuž byl nalámán sáhový pískovec. Z čediče byl vystavěn nový kravín a zvenku nahozen (snad rozměry budovy 7 sáhů 2 stopy x 4 sáhy 1 loket x 1 sáh).

Zednické práce se protáhly ještě do ledna 1814. Mistr Zinke pozměnil ve farářově pokoji dveřní otvor kvůli lepšímu vytápění vedlejšího pokoje. V čeledínské světnici byla k oknům zesílena poprsnice. Ve farářově ložnici došlo k osazení starých kamen, také ve druhém čeledínském pokoji osazena stará kamna a ložnice vybílena. Na místo projektovaných hliněných cihel na rákosový strop farářova pokoje byla navezena suť, čímž se ušetřilo 1500 kusů cihel (3 zl.). V kuchyni mistr Zinke postavil novou chlebovou pec.

Z tesařských prací se v listopadu 1813 uskutečnily následující: postaveno pět lavic v čeledínském pokoji; ve farářově pokoji pořízeno šest dřevěných polštářů k nové podlaze, řezané latě na rákosovém stropu byly obaleny senem. Ve vedlejším farářovu pokoji byly k podlaze položeny čtyři polštáře a také rákosový strop. Tesaři zhotovili jedenáct schodišťových tabulí v délce 4 lokty 6 palců na schodišťový

stupeň, hrubou (nehoblovanou) podlahu ve farářových dvou pokojích. Pod krovem položena podlahu v délce 7 a šířce 4 sáhů, instalován byl okap na kravín. V čeledínském pokoji položeny tři polštáře na podlahu a podlahu položena z deseti starých a čtyř nových prken na pero a drážku. V maštali byly zhotoveny nové jesle.

Podle dochované stavební knihy pro veřejné budovy z let 1813-1815 pracovali truhláři pouze na libchavské faře, přičemž tyto práce se uskutečnily na konci roku 1813. Hornolibchavský truhlářský mistr Franz Anton Görner zhotovil ve třech farářových pokojích celkem deset okenních ráků včetně zimních oken (Winterfenster), v horním patře k velkému pokoji faráře vyrobil jedny dvoukřídle dveře se zárubněmi a dvěma obloženími (Verkleidungen). Ve třech pokojích faráře byla položena podlahu s klíženými tabulemi. Také v kaplanově pokoji byly zhotoveny tři okenní ráky se zimními okny o čtyřech křídlech jako nahoře u faráře. Ve druhém pokoji faráře byly postaveny nové dvoukřídle dveře se zárubněmi a natřeny stříbrnou olejovou barvou. Ve třetím pokoji byly zhotoveny a natřeny zárubně, zvenku pak nové dvoukřídle dveře se zárubněmi a opatřeny stříbrným olejovým nátěrem. Do čeledínského pokoje byly pořízeny dvojce nové dvoukřídle dveře se zárubněmi. Ve druhém farářském pokoji byl podstavec ke kamnům (Ofenfüsse) natřen olejovou barvou a zhotoveno nové zábradlí ke schodům.

Zámečníci v prosinci 1813 dodali kování na okna (6 ráků se 4 křídly) ve velkém pokoji faráře (33 zl.), pro vedlejší pokoj stejná práce pro čtyři okna, v čelednické světnici pak tři okna. Pořízeno k nim bylo také kování (závěsy, háky, zástrčky atp.) včetně francouzského zámku na dvojce nové dvojité dveře ve velkém pokoji faráře. Zhotovili také zámek (Blattschloß) na dveře ve světnici čeledi. Mimo rozpočet pak v kaplanově pokoji kování na dvojité dveře a tři okna se čtyřmi křídly u faráře. Kováři však nezhotovovali pouze nové součásti, opravovali také staré kování či zámky.

Sklenářský mistr Anton Peterle z Horní Libchavy v březnu 1814 kompletoval v pokoji faráře pět oken se zimními okny (50 zl.), v dolním patře v čelední světnici tři okna (15 zl.) a mimo rozpočet ze 17. ledna 1813 pak v pokoji kaplana tři nová okna (15 zl.). Ačkoli nejpozději začátkem roku 1814 byla dokončena renovace farní budovy, již roku 1817 bylo konstatováno, že je nezbytné přistoupit k jejím dalším opravám. Budova totiž byla poškozena nejen požárem, ale údajně také z důvodu zanedbání oprav dřívějším farářem. Část střechy byla od požáru zakryta došky, které byly deštěm a větrem poškozovány, což se projevovalo i na zdívu pod touto krytinou. Špatnou se také jevila podlahu v čeledínské světnici a bylo nezbytným ji v průběhu zimy opravit, aby byla místnost vůbec obyvatelná. Ve špatném stavu byla také kamna. Na faře a stáji byla navíc ve špatném stavu okna (ráky i skla) a bylo vhodné je ještě před zimou opravit.

V roce 1818 se jako nutné jevíly na faře tesařské práce, a sice přeložení podlahy v kaplanově pokoji, přičemž se jednalo o plochu 4 x 2 čtvereční sáhy. Také v čeledínském pokoji byla prkenná podlahu v úplně špatném stavu a plánovalo se její přeložení. Přípravované opravy na hornolibchavské faře měly i s materiálem přijít na 30 zl. 2 kr., přičemž na veřejných budovách celého panství, kde byl hodnocen stav a stanoveny nutné opravy, se jednalo o nejméně náročné záležitosti. Pro porovnání si nejvíce žádal kostel ve Skalici, kde nezbytné výdaje na stavební opravy byly odhadnuty ve výši přesahující 540 zl. Je tedy zřejmé, že po generální rekonstrukci po požáru se budova fary nacházela ve velmi dobrém stavu. V roce 1819 zednický mistr přesadil kamna v kaplanově pokoji (3 zl.), pořízeno k tomu bylo pět rohových a sedm normálních kachlů z Police. V roce 1829 byla nová tašková krytina položena na kostele, v roce 1830 pak na školní budově. Tyto opravy probíhaly v režii vrchnosti.

Prakticky celá dvacátá léta 19. století provázely snahy o zlepšení stavu střechy na faře. Již roku 1820 bylo konstatováno, že při obnově fary po požáru byl na její střechu (stejně jako na kostel) položen nevyschlý šindel, přičemž nekvalitní krytina způsobily poškození krovu. Plánováno bylo zdvojení střešního pláště, tedy položení nového šindele na stávající šindel a na došky, které pokrývaly čtvrtinu střechy. Plánován byl nákup 240 kop šindele a 280 kop šindelových hřebíků. Také na stodole a na stájích měl být položen nový šindel. Avšak k realizaci projektovaných oprav nedošlo. V roce 1826 úřední ohledání shledalo střechu ve středním stavu, jejíž krytina tvořil šindel s výjimkou jižní strany, kde byly položeny došky. Konstatováno bylo, že střešní krytina může po určitý čas ještě sloužit, aniž by došlo k

poškození zdiva. Nicméně v příštím roce biskupská konzistoř opakovaně konstatovala nezbytnost zřízení dvojité střechy na farní budově.

Roku 1826 se připomíná, že budova fary byla před patnácti lety znovu postavena. Vzdálenost fary od kostela činila asi 20 kroků, objekt byl zděný z kamene, střecha pokryta z poloviny šindelem, polovina byla došková. Stav střechy hodnotil popis jako velmi špatný. Objekt zahrnoval pět pokojů, byt pro čeled', kuchyň, komoru, dva kvelby a jeden sklep. Při faře pak stála budova stáje s jednoduchou šindelovou střechou a špatnými klenbami. Pokrytá šindelem byla také stodola, která se nacházela v dobrém stavu. Vybavení jednotlivých místností tentokrát chybí. V roce 1827 se uskutečnila oprava klenby ve farní maštali.

K obnově střešního pláště se konečně přistoupilo v roce 1828, kdy dosavadní šindel a došky nahradila tašková střešní krytina. Došlo ke snesení již velmi poškozené střechy na hornolibchavské faře. Bylo položeno nové laťové pro taškovou krytinu a pro zdvojení (Überdopplung) farního kravského chléva. Za materiál bylo vydáno celkem 441 zl. 6kr., za práci pak 43 zl. Zastřešení taškami bylo pořízeno za cenu 611 zl. 18 kr. za materiál, 75 zl. 12 kr. stála práce. V roce 1831 se uskutečnila oprava maštale při faře (6 zl. 24 kr.). Roku 1835 českolipský hrnčíř Förster postavil jedny nová kamna, v obytném pokoji administrátora byla položena nová podlaha. V roce 1838 musel zednický mistr Zinke opravit klenbu kravské stáje, která hrozila zřícením (11 pracovních dnů). Roku 1839 byla velmi špatná podlaha v kaplanově pokoji nahrazena novou.

Změny několika posledních let se projeví v popisu i vybavení farní budovy. Roku 1839 bylo uváděno, že patrová zděná farní budova se nyní nalézá v dobrém stavu a že její střecha je pokryta taškami. Zatímco do přízemí byl situován pokoj pro čeled', kuchyň, kvelb, komora pro služebního sluhu, v patře bylo pět pokojů. Fara byla podsklepena. Hospodářská budova zahrnovala maštal pro dva koně a chlév pro 12 kusů dobytka. Byla klenutá z cihel a opatřena šindelovou střešní krytinou. Níže pod farou byla situována dřevěná stodola s mlatem vyztužená cihelnými pilíři a její střechu pokrýval šindel.

V předsíni v přízemí fary se nacházela velká tabule ze čtyř částí, portréty někdejších farářů Erba a Teubnera, tři obrazy malované na plátně, přičemž další čtyři takové obrazy shořely v roce 1809. Bylo zde dvanáct malých mědirytin, krucifix, velká truhla se nacházela v kostele. Dále zde byl šenkovní stůl, almara na šatstvo, staré dřevěné nástěnné hodiny, šest židlí potažených zelenou látkou, čtyři staré nepoužitelné židle potažené kůží, tři bílé rolety. Ve vedlejším pokoji byly stejně jako dříve jedna zelená truhla z měkkého dřeva na šaty, zelená vestavěná knihovna, zelené klekátko a stůl. V hostinském pokoji se nacházel zelený okrouhlý stůl, dvě postele, zcela nový obraz s ukřižovaným Spasitelem, jednalo se o olej na plátně zasklený v černě natřeném rámu. V kaplanovu pokoji byla jedna postel. Ve druhém hostinském pokoji se nacházela postel, hnědá skříň se šuplíky na ornáty, nově sem byl pořízen stříbrně natřený prádelník se čtyřmi šuplíky k uložení kostelních ornátů. Vybavení čeledínského pokoje se příliš nezměnilo. Byly zde stále ony dva nepoužitelné staré stoly, jedna lavice, police na nádobí, vestavěná skříň, hliněná trouba (později přepravená na plechovou), dva železné kamnovce, pět velkých i malých misek. Někdejší obrazy v předsíni padly za obět' požáru.

Kontinuálně se kolem poloviny 19. století na faře uskutečňovaly drobné opravy. V roce 1841 truhlář Gautsch s kovářem Heyerem zhotovili šest zcela nových oken, opravována byla neurčená podlaha na faře. V roce 1842 byla opravena dlažba v předsíni a vykonány drobné zednické práce. Zhotovena byla nová brána do dvora, snad nové obednění (Dielung) maštale. V tomto roce proběhla přestavba záchodu, byly zde položeny nové latě na stříšce a pokrývač tašek Storch instaloval na záchodě novou střešní krytinu. Roku 1844 bylo pořízeno a osazeno šest nových oken v kaplanově pokoji. V roce 1846 se uskutečnily opravy taškových střech na kostele, faře, škole a školní stodole poškozené v průběhu zimy. V roce 1856 bylo pravděpodobně realizováno vybělení schodiště, předsíně pokoje zřejmě sloužícího kostelním účelům. Zřejmě byla pořízena nová kamna do malého farářova pokoje, a snad sem také jedno okno a jedny dveře do kuchyně. Byla též povolena výroba a pořízení pěti nových oken na faru.

Inventář z roku 1860 přináší zajímavé svědectví o využívání místností v přízemí. Kromě obvyklého pokoje pro čeled', kuchyň, kvelbu, komory pro sluhu připomíná ještě farní archiv a kancelář. V patře

pak opět 5 pokojů. Lze se domnívat, že takto byly místnosti využívány předtím i poté, neboť starší inventáře ani mladší inventář z roku 1865 již archiv ani kancelář nepřipomínají.

Další stavební aktivitu zaznamenaly kostelní účty až se závěrem 19. století. Roku 1888 stavitel pump J. Scheinert postavil při faře novou studnu za 15 zl. 31 kr. Volfartický pokrývač cihel Ignaz Gürtler v roce 1891 opravil střechu na faře (9 zl. 60 kr.), hornolibchavský zedník Broche pak dveřní práh u fary (1 zl.). V roce 1892 místní tesař Franz Schneider vyspravil u fary plot (8 zl. 50 kr.) a zřídil bránu do farního dvora (7 zl.). Spolu s tesařem Antonem Nidtnerem pak roku 1893 postavili plot u farního dvora a zahrady (15 zl.). Josef Hackel opravoval mlat ve farní stodole, realizovala se také oprava kostelní a farní střechy. Stefan Hocke zřejmě zcela nově postavil komín na faře, neboť ten dosavadní se nacházel ve špatném stavu (5 zl. 10 kr.). Nakoupeny byly sloupky na plot. V roce 1894 zdejší zedník Stefan Hocke opravoval přístavbu záchodu při faře (16 zl. 70 kr.), dále snesl špatnou klenbu ve stáji, kde tesař Schneider s pomocníky zhotovil trámový strop. Pravidelné opravy střech fary a kostela již zůstávají mimo naši pozornost. V roce 1895 zedník Hocke se spolupracovníky nahodil omítku na stáji.

Roku 1896 byl vykopán a vydlážděn žlab u fary (10 zl. 10 kr.), uskutečnila se také pravidelná oprava oken na kostele a faře. Žandovský stavitelský mistr Gustav Lösel kromě oprav kostelní výmalby převzal opravy dveří a oken na faře (48 zl. 90 kr.). V roce 1898 byla realizována oprava brány u farní stodoly a plotu u zahrady. Roku 1899 zedník Broche stavěl kanál u hráze farního rybníka (8 zl. 70 kr.) a vyspravil omítky na faře (3 zl. 30 kr.). V roce 1900 manušický August Püsche dodal 17 prken o délce 533 cm na opravu podlahy na faře (42 K 64 h). Volfartický tesař Franz Stahr roku 1901 zřídil bránu ve stodole (61 K 20 h), opravoval ohrazení farního dvora a plotu u farní zahrady (20 K 47 h).

Představu o podobě a vybavení fary na počátku 20. století poskytuje inventář farní budovy z roku 1902. Opět do značné míry přejímá informace ze starších inventářů, a to se týká i rozvržení místností v objektu, jejichž účel se zjevně nezměnil. Jinak tomu ovšem bylo u jejich vybavení. Tak v předsíni či předpokoji se uvádí žlutě natřená komoda se třemi šuplaty na kostelní šaty a druhá se čtyřmi zásuvkami na kostelní paramenta. Žlutě byla natřena i archivní skříň. Místnost zdobil dřevěný krucifix, olejomalba Ježíše na Olivetské hoře ve zlatém rámu, portréty faráře Wenzela Charváta a zesnulého Eduarda Kolanatého. V pokoji číslo 1 se nacházela tahová kamna s příslušenstvím, šatní skříň z dubového dřeva a čtyři židle. V pokoji č. 2 byla tahová kamna s příslušenstvím, tři postele žlutě natřené, obraz s motivem Srdce Ježíšova. Pokoj č. 3 byl bez kamen, která naopak tvořila jediné popsané vybavení pokoje č. 4. V pokoji č. 5 byla kamna s příslušenstvím, knihovna z dubového dřeva, oválný dvoudílný stůl. Dosavadní popis se nepochybně týkal místností v patře. Na půdě byla jedna postel a truhla na mouku. V přízemí byla kuchyně se starými kachlovými kamny se dvěma troubami a kamnovcem. Byla zde lavice u kamen, kulatý stůl se zeleně natřenou deskou, dubový stůl s jednou zásuvkou, žlutě natřená postel, tři tvrdé židle s měkkým sedákem, také se žlutým nátěrem. Skříň na nádobí s nástavcem, pódium, kuchyňský stůl s tvrdou deskou, zřejmě zasklenou skříň na nádobí s dvířky (Fenstergeschirrschrank; skleník), nástěnná skříň s dvířky, troje železné police či věšáky (Wandrechen) a stejné z horního pokoje. V kanceláři s předsíni byla kamna, psací stůl se zámek, dva regály na knihy, pódium, obraz Krista na kříži, dvě nízké truhly, z nichž jedna nyní sloužila jako abakus v kostele a druhá na knihy v předsíni. Byl zde také závěs se zvonkem. V prvním kvelbu byla kamna s troubou a železným kamnovcem, stará šatní truhla pro sluhu, starý mandl na prádlo, dva měkké stoly a měděný hrnec na vaření. Ve druhém kvelbu se pak nacházel kruhový a starý čtyřrohý stůl.

Ačkoli se dochoval takto podrobný popis budovy, poměrně skoupé je účetnictví kostela pro celou první polovinu 20. století, které by mělo sloužit k poznání stavebního vývoje objektu. V roce 1917 manušický zedník Anton Gürtler pracoval na stavbě pece (131 K 60 h), přesadil kuchyňská a kotlová kamna (30 K), kuchyňská kamna opravil klempíř Franz Quaiser (10 K 70 h). Hornolibchavský kovář Wenzel Puhl opravoval stodolu a snad i pec (56 K). Roku 1918 tesař Anton Knobloch z Dolní Libchavy opravil dvorní bránu (7 K 50 h) a místní kovář Wenzel Puhl pracoval na hospodářské budově (28 K).

Roku 1921 se uskutečnila kromě opravy střechy také oprava oken a plotu zřejmě u fary. V průběhu roku byla na faře zavedena elektroinstalace, v roce 1922 došlo na opravu pumpy. V polovině 20. let probíhaly pravidelné opravy střechy Fr. Schinovským ze Žandova. Opravy probíhaly po celá 20. léta, avšak u

mnohých údajů nelze zjistit, kterých objektů se opravy týkaly. V roce 1925 byla pořízena nová trouba do kamen a popelník do kanceláře, v roce 1927 pokrývač Schinovský opravil poškozený komín na faře. V roce 1928 kostelní a farní střechu vyspravil pokrývač Mysák.

Zřejmě v roce 1935 se fara stala terčem zlodějů, přičemž rozsah způsobených škod neznáme. Víme však, že bylo zapláceno 258 Kč za opravy na farní budově na odstranění škod po vloupání. V roce 1937 byly na faru instalovány okapy.

O podobě a vybavení fary před zlomovým rokem 1945 si můžeme učinit poměrně přesnou představu z inventáře z roku 1943. Přízemí bylo průchozí, klenuté a postavené ze zdi metr širokých. Zahrnovalo kuchyň, kancelář, prostor sloužící kostelu, prádelnu, kvelb na uhlí a malý sklep. Téměř všechna okna byla zamřížovaná. V patře se nacházela velká hala, tři pokoje a dvě kostelní komory. Podkroví bylo neobydlené. Stavební stav byl hodnocen jako dobrý, omítky však potřebovaly opravy a záchod vykazoval značné trhliny. Od roku 1937 byla fara opatřena okapy. Při faře stála budova stájí, která zahrnovala maštali pro dva koně a z cihel zaklenutý chlév pro dvanáct kusů dobytka. V podkroví byl pícník či seník (Futterboden). Zastřešení objektu bylo cihlové a částečně poškozené, stejně jako zdivo. Stodola byla situována při cestě 20 kroků pod farou, měla jeden mlat. Jednalo se o dřevěnou stavbu na osmi cihlových pilířích. Jeden z pilířů byl prasklý a hrozil zřícením, také tašková krytina byla částečně poškozená.

V domovní chodbě v přízemí farní budovy visel krucifix, osm svatých obrazů, barometr a elektrický zvonek. V kuchyni se nacházela kachlová kamna se dvěma troubami, kamnovcem a plotnou pro vaření. U kamen byla lavice, dále zde byla skříň na nádobí s nástavcem, krucifix a dva obrazy. V místnosti sloužící kostelu byl starý sporák na čtyřech nohách s troubou a kamnovcem. Nástěnná skříň bez dveří a pódium. Kancelář byla vybavena tahovými kamny, stolem se zásuvkou a rámovou mříží, policí na knihy, podlouhlým čtyřhracím stolem se zásuvkou, pódium, tvrdou skříň na matriky, archivní skříň, pulpitem, registraturou, židlí, křížem a dvěma obrazy, elektrickou lampou, sochou Panny Marie Lourdské, v rámu zaskleným seznamem nadačních mší. V kvelbu byl nástěnný regál, ve druhém kvelbu pak prádelní kamna s kotlem. Vybavení patra tvořily v hale dva krucifixy, z nichž jeden byl umístěn u schodiště a pobronzován. Byl zde také regál s knihami a dřevěný podstavec a kříž. V pokojích č. 1, 3, 4 a 5 bylo po jedné kachlové kamnech, v pokoji č. 1 byla zavěšena olejomalba sv. Antonína ve zlaceném rámu a v jednom z pokojů obraz Krista v pozlaceném rámu. V komoře stály dvě komody se třemi a jedna se čtyřmi šuplaty, dále pak skříňka se čtyřmi zásuvkami, velká skříň na paramenta, vestavěná skříň se dvěma zasklenými dveřmi. Elektrické osvětlení tvořilo dvanáct žárovek, a sice před vchodovými dveřmi, v chodbě, v kuchyni, kanceláři, v místě pro kostelní záležitosti, na záchodě, ve dvoře (poškozená), v kravině, v pokojích č. 1, 4 a 5, poslední pak v hale.

Fara po roce 1945

Rok 1945 znamenal velkou změnu v proměně osídlení celého severočeského pohraničí, ne tak v duchovní správě římskokatolické farnosti v Horní Libchavě, jejíž správce František Gráf (Franz Graf) byl ušetřen odsunu a zůstal v místě. Narodil se v roce 1885 a od roku 1932 vykonával v Horní Libchavě úřad římskokatolického faráře. Také po roce 1945 žil na faře s hospodyní, někdy od poloviny 50. let v domácnosti vypomáhala slečna Emilie Eichnerová. Německého faráře, u něhož se scházeli německojazyční obyvatelé ze vsi a okolí, nesly socialistické úřady s nelibostí. A tak když v roce 1953 hledal ONV Česká Lípa vhodný objekt pro krajský kojenecký ústav, nabídl MNV v Horní Libchavě k dispozici faru, v níž se nacházelo asi 10 místností, které by po drobné adaptaci mohly sloužit uvedenému účelu a zároveň se nabízela možnost zřídit zde i kanceláře. Budova prý byla totiž zcela nevyužita, bydlel jenom farář (penzista) s družkou [!].

Farář však i přes podobné snahy v Horní Libchavě zůstal a stálá přítomnost správce se pochopitelně projevovala v údržbě nemovitostí, byť peněz ani ochoty se strany státních úřadů se rozhodně nedostávalo. Roku 1955 děkan Gráf žádal o navýšení peněz na údržbu budov, neboť byla pořízena zcela

nová vrata do dvora, která nahradila stará zpuchřelá. Provedeny byly také další blíže nespecifikované opravy na faře, nutným bylo pořízení nového čerpadla ke studni s vodou, neboť to dosavadní po všech opravách definitivně dosloužilo a fara zůstala bez vodního zdroje. V roce 1956 střechy kostela i farních budov velmi poškodila vichřice a děkan Gráf urgovoal jejich opravy. Jevilo se nutným také opravit již značně sešlý plot u fary.

Začátkem roku 1959 bylo upozorňováno na nutnost opravy klozetu u farní budovy, tedy patrového zděného přístavku. Ve spodní části zdiva se totiž objevila vypuklina a trhlina v důsledku zátěže a přístavba hrozila zřícením. Další nezbytností se jevila oprava hromosvodu. Arciděkan (po 50 letech duchovenské služby) František Gráf žádal kapitulní konzistoř, aby tyto opravy (a opravy kostela) byly schváleny ještě pro rok 1959.

Od roku 1958 je objekt farní budovy v Horní Libchavě zapsán na seznam kulturních nemovitých památek.

Po úmrtí arciděkana Gráfa na konci roku 1970 zůstala na faře pouze slečna Eichnerová. Bylo tedy rozhodnuto faru pronajmout několika rodinám k užívání za účelem rekreace. Roku 1971 byla podepsána smlouva o přenechání nemovitosti k dočasnému užívání mezi farním úřadem Církve římskokatolické v Horní Libchavě a Jaromírem Šoubou z Litoměřic, a to k užívání farní budovy po dobu 20 let. Uživatel byl povinen starat se o nemovitosti jako řádný hospodář, mohl provádět opravy a úpravy potřebné pro jeho účel, avšak přestavby, přístavby a podobné stavební zásahy mohl uskutečnit pouze s vědomím správce majetkové podstaty. Uživatel měl platit ročně uznávací poplatek ve výši 20 Kčs a hradit domovní daň.

Stav budovy v roce 1971 rozhodně nebyl ideální. Zdivo bylo neporušené, pouze u záchodu bylo stažené železnými pásy. V přízemí bylo narušeno vlhkostí, omítka částečně opadávala (zejména na západní a jižní straně). Střešní krytina byla tašková, přičemž některé tašky rozbité, hřebenáče v úseku asi pěti metrů zcela chyběly. Narušená byla omítka komínů, žlaby děravé. Venkovní rámy oken byly zhodnoceny jako nahnilé, nátěr pak popraskaný. Záchody v budově byly suché, přičemž v přízemí nepoužitelné. Také okolí domu nepůsobilo příliš dobrým dojmem. Zanedbaná údržba zahrady se projevovala na jejím stavu, ploty byly zchátralé. Kůlna byla zřícená, studna nepoužitelná.

Roku 1974 byl sepsán inventář farní budovy. Kachlový sporák byl umístěn v kapli, další troje kamna pak v místnostech v patře. Nacházel se zde jeden poškozený dřevěný oltář s dvířky, k němu pak svatostánek a dvě boční stěny. Jeden ze tří dřevěných nástěnných křížů byl rozbitý, na faře byly tři prádelníky z měkkého dřeva, k jednomu z nich kredenc. Dále se zde nacházela jedna šatní skříň s jedněmi dveřmi, skříň s dvoukřídlymi dveřmi na spisy a jedna na větší předměty, stojan se sklápěcí deskou z měkkého dřeva, dvě obyčejné dřevěné židle, dva psací stoly, z nichž jeden poškozený byl ve Volfarticích, a jeden stojan na knihy. Z obrazů zde byly tři oleje (Kristus, Madona s Ježíškem, sv. Antonín s Ježíškem a anděly), dvě korálkové výšivky (sv. Jakub St. a sv. Anežka) a devět barvotisků.

Objekty kostela i fary postupem času chátraly, po úmrtí faráře Gráfa byla farnost administrována z Volfartic, v 80. letech se dokonce vážně hovořilo o demolici kostela sv. Jakuba Většího. Snad někdy v 70. letech došlo v prostoru u komína, kde bylo skladováno topivo, k požáru, který však díky přítomnosti nájemníků mohl být zlikvidován.

Do roku 1975 byly na objektu fary provedeny následující práce investičního charakteru. Byly osazeny nové žlaby (se dvěma nátěry) včetně svodů, vybudován septik a splachovací WC, do budovy i na zahrady byl zaveden vodovod, provedena nová elektroinstalace v celé budově, zbudováno nové zděné zádveří, uskutečněna demolice dvou hospodářských budov včetně stájí a chlívků a vybudovány dvě nové kůlny, celý objekt byl oplocen, opravena střecha a komíny, zřízení studny a vyčištění vodního zdroje, oškrabání staré výmalby a vymalování celého objektu, oškrabání starého nátěru oken a provedení nového trojího (4 okna v místnostech obývaných snad Daňkovými, tři okna ve společných místnostech, dvoje vchodové dveře), došlo k podepření bortícího se přístavku betonovým základem.

Nájemců na faře počátkem 70. let bylo několik současně, mezi lety 1971 a 1975 dočasně budovu užíval Ivo Šťastný z Hoštky, kterého nahradili Daňkovi, když v roce 1975 byla na dobu dvaceti let uzavřena smlouva o užívání s Lubošem Daňkem z Litoměřic. Některé prostory měl užívat společně s manželi Šoubovými, kteří faru k rekreaci užívali od počátku 70. let. Farnímu úřadu byly v přízemí vyhrazeny dvě místnosti.

V roce 1983 bylo zjištěno, že stav objektu je poměrně dobrý s výjimkou fasády, která byla na některých místech oprýskaná. Část střechy nad místnostmi užívanými Daňkovými byla poškozená, byly zde vypadlé či popraskané tašky, chybělo střešní okénko a místo bylo zakryto igelitem. Místnosti užívané Daňkovými se jevíly v pořádku, ne tak chodba, kde se projevilo zatékání ze střechy. Někdejší pokoj slečny Eichnerové byl nevětraný, navíc zde byl skladován nábytek bez většího pořádku, též spolu s kultovními předměty. V průběhu 70. let hlavní práce na faře prováděl nájemce Šouba. Prováděl klempířské a zednické práce, pořídil nová okna, pracoval na elektroinstalaci. Přestavěl chlévy na kůlny, a to snad společně s Daňkovými.

Stručný popis objektu farní budovy z roku 1984 uvádí, že se jedná o patrovou zděnou budovu se střechou krytou taškami. Stáří budovy bylo odhadnuto na 200 let. V přízemí se nacházely čtyři místnosti, které sloužily jako kancelář a depozitář farního úřadu, dále zde byl dřevník, splachovací WC a veranda, zřejmě oboje vybudované nájemníkem. Z pěti místností v patře využívali manželé Šoubovi tři k rekreačním účelům dle nájemní smlouvy.

Zřejmě v roce 1983 mají počátek jednání o změně majitele farní budovy. V tomto roce totiž farní správce zjistil, že farní majetek - jako i ostatní majetek někdejších církevních řádů - spravuje Náboženská matice a ta jej hodlala darovat československému státu. K dokončení jednání o převodu došlo v roce 1986, kdy se majitelem farní budovy stal Farní úřad římskokatolické církve v Horní Libchavě. K bezplatnému převodu majetku (kromě farní budovy čp. 62 ještě pozemky st. p. č. 170, p. č. 52, 53, 60, 62, 64 v k. ú. Horní Libchava) došlo prostřednictvím darovací smlouvy, přičemž dárce byla Náboženská matice jako správce majetkové podstaty řádu maltézských rytířů. Dle znaleckého posudku činila cena nemovitosti s příslušenstvím a pozemky 147 425 Kčs. Smlouva byla podepsána 21. října 1985, zaregistrována Stáním notářstvím v České Lípě dne 29. září 1986.118 Hodnota objektu fary byla odhadnuta na 94 738,50 Kčs, příslušenstvím byly dvě kůlničky, oplocení, venkovní dlažba, předložené schody, vodovodní přípojka, prostý septik, trativod, studna včetně ručního čerpadla a domácí vodárna – čerpadlo.

Na podzim roku 2006 se na základě kupní smlouvy z 29. listopadu 2006 stali novými majiteli manželé Pröllerovi. Ti od roku 2007 začali s postupnou rekonstrukcí značně zanedbaného objektu, a sice s opravou střechy. Současně byl zaveden nový přívod vody a kanalizace. V roce 2008 majitelé provedli opravu severní části fasády a opravili a zřídili menší apartmán v přízemí. V roce 2009 došlo na opravu fasády na jižní a východní straně, snesen byl přístavek suchého záchodu na dvorní straně budovy, přičemž byla zachována pouze jeho přízemní část. Ve stejném roce byla ještě zřízena nová podlaha v hale v prvním patře. V roce 2010 byla ukončena oprava fasády její poslední západní částí. Roku 2011 došlo na rekonstrukci dolního velkého apartmánu, byla zde vybudována nová koupelna a nová podlaha v kuchyni.

ARCHITEKTONICKÝ POPIS

Umístění

Obec Horní Libchava je více méně příkladem ulicového vesnického osídlení nepravidelně roztroušeného podél průjezdní komunikace a v současné době se rozšiřujícího dále do prostoru plochého údolí říčky Libchavy. Zhruba uprostřed je severovýchodně od průjezdní komunikace na vyvýšeném místě církevní okrsek s kostelem obklopeným ohrazeným hřbitovem a bývalou farou na jihozápadní straně. Farský okrsek je umístěn mezi komunikací a kostelem jižně od něj v mírném svahu, který se ke kostelu zdvihá.

Vlastní objekt fary se svým delším jihozápadním průčelím obrací k jihozápadu na nejvíce osluněnou stranu otevřenou dálkovým pohledům na kostel. Delší osa objektu je v souladu se směrem údolí pootočena k severozápadu a jihovýchodu. V prostoru západně a jižně od fary se rozkládá farská zahrada, kvůli svažitému terénu rozdělená do několika teras. V jižní části tvořily původně dvě další budovy uzavřený hospodářský areál zázemí fary. Před jejím jihozápadním průčelím vytvářely uzavřený dvůr. Hlavní vstupní severovýchodní průčelí fary se obrací ke kostelu. Vede k němu příjezdová komunikace, která se odděluje od průjezdní údolní silnice a míří nejprve podél východní hranice farního okrsku k severovýchodu, ke kostelu, a posléze se zalomí severozápadním směrem k vstupnímu průčelí fary.

Exteriér

Půdorys a hmotové uspořádání

Dům má pravidelný obdélný půdorys narušovaný pouze obdélným schodišťovým přístavkem uprostřed jihozápadní fasády. Vnější nároží stavby jsou zaoblená a zapuštěná dovnitř. Hmoty je patrová nečleněná, ukončená poměrně vysokou, výrazně se uplatňující, valbovou střechou. Objekt působí dominantním mohutným dojmem a výrazně se uplatňuje a i dříve díky menší vegetaci kolem ještě více uplatňoval v dálkových pohledech na střed obce, zejména z jižních a východních směrů. Díky klesajícímu terénu je jihozápadní průčelí vyšší s výraznou podezdívkou.

Severovýchodní fasáda

Fasáda má dvě úrovně a pět svislých os otvorů, vše v jednom plánu. Je symetrická podle středové osy, která je akcentována architektonickými prvky. Je v ní umístěn vstupní portál, nadsvětlík, kamenný erb a sdružené okno. Široký vstupní portál má profilované kamenné ostění s ušima a drobnými soklíky, lemované lištou. Výplň ve špaletě tvoří dřevěné dvoukřídlé rámové dveře s profilovanými kazetami a ozdobným tepaným kovaním. Přímo na ostění portálu navazuje kamenné ostění oválného, na ležato položeného, okna opatřeného kovanou provlékanou mříží. Výplň ve špaletě má dřevěný rám zasklený šestihrannými terčíky do olova. Nad oknem je umístěn bohatě propracovaný kamenný erb Čejků z Olbramovic. Ve spodní úrovni fasády z obou stran lemují vstupní portál dvě okna s prostými kamennými obdélnými ostěními lemovanými páskou. V jihovýchodní polovině jsou okna opatřena dvojitými špaletovými výplněmi, z nichž vnější umístěné v lici fasády jsou rozděleny pevným poutcem v horní třetině do čtyř otvíravých křídel zavěšených na vnějších rohových závěsech. Dřevěné výplně jsou opatřeny bílou krycí barvou. Mezi výplněmi jsou kovové kosočtverečné mříže. Nejsevernější okno v severozápadní polovině je slepé, zazděné, vedlejší má zazděné spodní dvě třetiny. V horní třetině je ve špaletě za mříží dřevěná otvíravá dvoukřídlá výplň, obdobná jako na druhé straně od vstupu. Spodní úroveň fasády od terénu odděluje prostý sokl. Od horní úrovně ji odděluje jednoduchá hranolová patrová římsa, která nad kamenným erbem vytváří zalamovaný profilovaný konvex–konkávně prohnutý nástavec.

Druhá úroveň fasády má bohatěji zdobená kamenná okenní ostění s ušima, kapkami a páskou, podložená profilovanou parapetní římsou. V bočních osách jsou pod parapety ozdobná štuková pole ve dvou provedeních. Ještě bohatěji je zdobeno sdružené okno ve střední ose s plastickými podloženými klenáky,

volutovými ušima a osovým akrotériem. V oknech jsou stejné výplně jako v přízemí. Fasádu ukončuje profilovaná korunní římsa s několika oblouny, výžlabky a vysazenou krycí deskou, a na zaoblených nárožích vpadlé svislé lisény. Fasáda je polychromovaná krycími nátěry. Základní plochy jsou pastelově žluté, ostění otvorů bílá, architektonické prvky jsou zdůrazněny středně šedivým odstínem. Nad fasádou se zdvíhá velká plocha střechy pokryté pálenými bobrovkami červené barvy se segmentovým řezem. Zdvíhají se z ní dvě nízká volská oka a ve hřebeni dva hranolové neomítané komíny, mezi nimiž je prosklený výlezový vikýř.

Jihovýchodní fasáda

Fasáda má dva plány a tři svislé pravidelné osy otvorů, v každé úrovni tři okna. V přízemí je nejjižnější okno zazděné ve špaletě. Okna mají stejná ostění a výplně jako na severovýchodní fasádě, v přízemí jsou opět mříže. Nejjižnější okno v horní úrovni je pouze jednoduché, umístěné ve špaletě. Zhruba uprostřed poměrně vysokého soklu je skoro čtvercové větrací okno ze sklepa zakryté jednoduchou kovovou mříží. Horizontální dělení a barevnost jsou stejné jako na severovýchodní fasádě. V druhém plánu se projevuje prostá plocha jihovýchodní stěna schodišťového přístavku bez otvoru.

Jihozápadní fasáda

Fasáda má dva plány a je v dnešní podobě mírně nepravidelná. V zásadě však má čtyři svislé osy otvorů, které zbyly z původního, pravidelného osově souměrného rozvržení. V prvním plánu se ve spodní úrovni projevuje fasáda schodišťového přístavku, k němuž od severozápadu stoupá jednoramenné otevřené schodiště. Interiér schodišťového přístavku osvětluje jedno drobné obdélné okénko, do spodku přístavku lze vstoupit prkennými vrátky na pásových vnějších závěsech. Ve druhém plánu, v ploše fasády domu zůstala zachována západnější polovina pravidelného rozvržení se třemi osami okenních otvorů. V přízemí střední osy je patrné pouze oválné okno, protože vstupní portál je překryt schodišťovým přístavkem. Obdélné okno nad ním má pouze jednoduchou výplň ve špaletě, okna v přízemí mají novější výplně dělené pevným poutcem do T, se třemi křídly s bílým krycím nátěrem. Ve východnější polovině fasády je vnitřní osa otvorů zazděná a vůbec se neuplatňuje, krajní osa nese pouze ve špaletě zazděné iluzivní otvory. Díky klesajícímu terénu je fasáda podložena vysokým soklem z opracovaných pískovcových kvádrů, nad ním je ještě prostý omítkový sokl. Opět ji horizontálně rozděluje jednoduchá hranolová římsa a ukončuje profilovaná korunní římsa. Na zaoblených nárožích jsou vpadlé lisény. Barevnost je stejná jako na severovýchodní fasádě. Stejná jako na severovýchodní straně je i plocha střechy.

Severozápadní fasáda

Fasáda má dva plány a tři svislé pravidelné osy otvorů, v každé úrovni tři okna. Okna ve střední ose jsou zazděná ve špaletě. Okna v horní úrovni mají stejné výplně jako na severovýchodní fasádě, v přízemí jsou opět mříže. Nejsevernější okno ve spodní úrovni je pouze jednoduché, umístěné ve špaletě za mříží, nejjižnější okno má novější výplň dělenou do T se třemi křídly s bílým krycím nátěrem. V druhém plánu se projevuje severozápadní stěna schodišťového přístavku s prostým obdélným vstupem. Horizontální dělení a barevnost jsou stejné jako na severovýchodní fasádě.

Střecha

Vysoká valbová střecha je pokryta pálenými bobrovkami červené barvy se segmentovým řezem položenými na husté laťování v šupinové skladbě. Na obou delších stranách jsou vždy dvě volská oka. Hřebenem prostupují dva cihelné neomítané hranolové nízké komíny. Mezi nimi je na severovýchodní straně výlezový vikýř. Okapní hranu střechy lemují podstřešní žlaby se dvěma svody u nároží.